

Висновки. Теоретичний аналіз наукової і методичної літератури дав можливість з'ясувати, що атлетична гімнастика може бути ефективним і доступним засобом фізичного виховання для учнів старших класів. Засоби атлетичної гімнастики сприяють ліквідації рухового дефіциту школярів, розширенню їх фізичного потенціалу, підвищенню рівня фізичного стану і фізичного розвитку особистості. Атлетична гімнастика дозволяє цілеспрямовано розвивати силові, швидкісно-силові якості, силову витривалість, координаційні здібності і тим самим сприяти ефективній оптимізації фізичного стану учнів.

Регулярні заняття з атлетичною гімнастикою виховують у учнів морально-вольові якості, колективізм, впевненість в собі, а також долучають їх до здорового способу життя. Атлетична гімнастика доступна школярам, а її засоби можна безперервно протягом року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Стеценко А.І. Теорія і методика атлетизму: навчальний посібник. Черкаси: Видавничий відділ Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, 2011. 216 с.
2. Фізичне виховання. Основи атлетичної гімнастики: методичні рекомендації для студентів усіх напрямів підготовки. Запоріжжя: ЗНУ, 2008.
3. Шиян Б. Виховання відповідальності старшокласників за свій фізичний стан. *Фізичне виховання в школі*. 2005. № 1. С.41–46.

Солоненко Євгеній

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ЗАСОБИ ВІДНОВЛЕННЯ СТРІЛЬЦІВ З ЛУКА

*Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут фізичної культури*

Анотація. У статті надано характеристику основних засобів відновлення стрільців з лука. Виокремлено три групи засобів: педагогічні, медико-біологічні і психологічні. Серед основних засобів відновлення в процесі підготовки спортсменів-лучників фахівці називають саме педагогічні засоби.

Ключові слова: відновлення працездатності, стрільці з лука, групи засобів.

Solonenko Yevhenii. CHARACTERISTICS OF THE MAIN MEANS OF RECOVERY OF ARCHERS

Abstract. The article describes the main means of restoring archers. There are three groups of tools: pedagogical, medical-biological and psychological. Among the main means of recovery in the process of training archers, experts call it pedagogical tools.

Key words: restoration of working capacity, archers, groups of means.

Постановка проблеми. Насичена змагальна діяльність стрільців з лука висуває високі вимоги до спеціальної підготовленості спортсменів. Зміна правил змагань, з метою підвищення видовищності даного виду спорту, вимагає високої концентрації уваги спортсменів при виконанні кожного пострілу. До того ж

стрільба з лука відноситься до тих видів спорту, в яких пред'являються високі вимоги до спеціальної фізичної підготовки, а особливо до функціонального стану аналізаторів організму.

Зовнішня легкість виконання пострілу приховує за собою багаторазові м'язові напруження спортсмена і як наслідок виникнення втоми. Тривалий час проведення змагань, зовнішні подразники, якими виступають журналісти, фотографи та глядачі, хвилювання за результат, максимальна концентрація уваги – все це також викликає психологічну втому спортсмена-лучника [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Неодноразово доведено науковцями [3; 6; 7], що втома безпосередньо впливає на спортивний результат спортсмена. Науковці наголошують на необхідності комплексного використання педагогічних, психологічних і медико-біологічних засобів відновлення працездатності спортсменів-лучників [5].

Мета дослідження – дати характеристику основним засобам відновлення стрільців з лука

Результати дослідження. Оптимізація тренувального процесу спортсменів високої кваліфікації неможлива без ефективного використання засобів відновлення спортивної працездатності. Це обумовлено тим, що при великих навантаженнях повторне тренування відбувається на фоні загального і локального недовідновлення функціональних можливостей організму спортсмена. Тому перед спеціалістами постійно виникає проблема максимально можливого відновлення працездатності спортсменів після попереднього навантаження перед наступним тренуванням чи змаганням [6].

Для стрілецького спорту характерні такі тенденції: гостра конкуренція, постійне підвищення навантажень, потреба вивчати технічні новинки, часті переїзди та зміни кліматичних поясів, складні погодні і кліматичні умови під час змагань. Усе це зумовлює великі фізичні, емоційні і нервово-психічні навантаження на організм спортсмена. У стрілецькому спорті високий рівень спеціальної підготовленості й успішні виступи на змаганнях різного рівня припадають на вік від 18 до 45 років [7].

Пропонується вирішувати дану проблему у двох напрямках [3]:

- за рахунок оптимального планування тренувальних навантажень і структурних одиниць тренувального процесу;
- за рахунок цілеспрямованого планування та використання різних засобів відновлення фізичної працездатності.

Загальна система відновлювальних заходів має комплексний характер, включає в себе різні засоби, при застосуванні яких потрібно враховувати вік, спортивний стаж, кваліфікацію і індивідуальні (вікові) особливості спортсменів. Необхідно використовувати методичні рекомендації щодо попередження перевтоми і використання засобів відновлення [1].

За твердженням Ю. Павлової і Б. Виноградського [7]: «Оздоровчий ефект багатьох видів фізичних вправ і різноманітних видів гімнастики, наприклад, китайської, релаксувальної, психо-м'язової, пов'язаний із зменшенням або перерозподілом напруження у м'язах різних частин тіла. А це не тільки допомагає “загострити” чутливість м'язів, але й стимулює процеси відновлення опорно-рухового апарату після тренувань, поліпшує рухову й розумову роботу стрільця» [7].

До педагогічних засобів відновлення належать [3]:

- раціональний розподіл навантажень по етапах підготовки;
- раціональне побудова навчально-тренувального заняття;
- поступове зростання тренувальних навантажень за обсягом і інтенсивності;
- різноманітність засобів і методів тренування;
- перемикання з одного виду спортивної діяльності на інший;
- чергування тренувальних навантажень різного обсягу і інтенсивності;
- зміна характеру пауз відпочинку, їх тривалості;
- чергування тренувальних днів і днів відпочинку;
- оптимальне співвідношення навантажень і відпочинку на окремому тренувальному занятті і в окремому тижневому циклі;
- оптимальне співвідношення навантажень і відпочинку на етапах річного циклу;
- оптимальне співвідношення тренувальних і змагальних навантажень;
- вправи для активного відпочинку і розслаблення;
- коригуючі вправи для хребту;
- дні профілактичного відпочинку.

До групи медико-біологічних засобів відновлення фізичної працездатності входять: гігієнічні засоби (раціональний розпорядок дня, повноцінний відпочинок і сон, відповідний до умов тренування та змагання інвентар, стан та обладнання спортивних споруд); фізичні засоби (масаж, гідро процедури, електропроцедури, світлові опромінення, гіпероксія, магнітотерапія, ультразвук, іонофорез, сауна, фотонна терапія, міостимулятори); харчування (повинно бути збалансоване за енергетичною цінністю і складом, відповідати характеру, величині та спрямованості навантажень, відповідати кліматичним та погодним умовам); фармакологічні засоби (речовини, що сприяють відновленню запасів енергії, препарати пластичної дії, речовини, що стимулюють функцію кровотворення, вітаміни та мінеральні речовини, адаптогени рослинного та тваринного походження, зігріваючі, знеболюючі та протизапальні препарати) [5].

Найдоступнішими методами відновлення з групи медико-біологічних, за даними авторів [5], вважаються: повноцінне збалансоване харчування, раціональний режим дня, гідропроцедури і самомасаж. Із числа гігієнічних засобів рекомендується насам-

перед використання душі, контрастного душу, теплої ванни, сауни, відвідування басейну.

Ю. Павловою і Б. Виноградським [7] рекомендується для спортсменів-стрільців використання різних видів спортивного масажу і лазні за методиками професора А. Бірюкова

Із фармакологічних засобів стрільцям з лука доцільно користуватися спеціальними краплями для очей, а також звертати увагу на продукти, багаті на вітаміни В2, В6, В12, А, Е та Фосфор [2].

Необхідно зазначити вітаміни групи В, які мають назву антиневритних, тобто позитивно впливають на центральну, периферичну, вегетативну нервову системи – комплекс В – збалансована з точки зору здорового харчування формула складається з 7-ми основних вітамінів групи В, отриманих із природних джерел. Основною задачею вітамінів В є вивільнення енергії жирів, білків і вуглеводів. У той же час вони відіграють суттєву роль у процесі формування червоних кров'яних телець [4].

Одне з провідних місць у відновленні фізичної працездатності стрільців з лука займають психологічні засоби [8]. Це пов'язано з тим, що спортсмени-стрільці у продовж тренувальних і змагальних циклів перебувають у постійному нервово-емоційному напруженні, яке є основним чинником виникнення втоми і зниження працездатності. Для вирішення цих проблем активно використовують психологічні засоби. Виокремлюють три групи засобів: психотерапевтичні; психопрофілактичні; психогігієнічні.

До психотерапевтичних засобів відновлення фізичної працездатності належать: навіюваний сон-відпочинок; м'язова релаксація, спеціальні дихальні вправи. До психопрофілактичних – психорегулювальне тренування (індивідуальне та колективне), використання музики, світломузики. З поміж психогігієнічних засобів виокремлюють: зниження негативних емоцій, різнобічний відпочинок, комфортні умови побуту тощо [8].

Відносно спортсменів-стрільців, наголошується на необхідності проведення аутогенних тренувань і забезпеченні повноцінного сну з метою запобігання виникнення психічного стресу [7].

Для профілактики зниження гостроти зору варто дотримуватися таких принципів: першочерговим засобом відновлення оптимальної роботи зорового аналізатора є природній сон; обов'язковою складовою режиму дня спортсмена повинні стати спеціальні вправи для м'язів очей; засобом профілактики зниження гостроти зору є окуляри-тренажери (дифракційні окуляри); для відновлення зору можна використовувати точковий масаж та біомеханічну стимуляцію (періодичний механічний вплив на м'язи людини, спрямований уздовж волокон) [7].

Система відновлювальних заходів має комплексний характер, включає в себе різні засоби, при застосуванні яких потрібно врахо-

увати вік, стан здоров'я, спортивний стаж, кваліфікацію, індивідуальні (вікові) особливості спортсменів, період спортивної підготовки і інші [4].

Активний відпочинок стрільця-спортсмена повинен містити: фізичні вправи динамічного характеру, відмінні від стрілецько-спортивної діяльності. Для цього найкраще підходять командні ігри на свіжому повітрі, прогулянки, плавання у басейні або відкритій водоймі. Засоби активного відпочинку разом із методами фізичної підготовки потрібно застосовувати за такою схемою: вранці: біг підтюпцем, гімнастичні вправи; між тренуваннями впродовж одного дня: бігові вправи, дихальна гімнастика; увечері: спортивні ігри тривалістю 40–60 хв, залежно від інтенсивності навантаження, біг підтюпцем або інші види навантаження аеробного і мішаного характеру, велосипедні або піші прогулянки (30–60 хв) [7].

Висновки. Важливими складовими запобігання виникнення перевтоми є засоби відновлення фізичної працездатності, які сприяють збереженню високої функціональної підготовленості організму до різноманітних навантажень. Виокремлюють три групи засобів: педагогічні, медико-біологічні і психологічні. Особливо важливу роль займає відновлення працездатності у тренувальному процесі, бо саме від цього залежить ефективність тренувальних занять.

Серед основних засобів відновлення в процесі підготовки спортсменів-лучників фахівці називають саме педагогічні засоби. Це пов'язано з тим, що раціональний підхід у плануванні та проведенні тренувального процесу є провідними умовами ефективної підготовки спортсменів.

З метою підвищити загальну неспецифічну реактивність організму спортсмена, рекомендується комплексне застосування засобів відновлення фізичної працездатності у спортивній підготовці стрільців, яке збалансоване і оптимізоване з умовами тренувального процесу.

Перспективи подальших досліджень. Визначення ефективності використання засобів відновлення фізичної працездатності у стрільбі з лука.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Відновлення фізичної працездатності працівників Національної поліції України: навч.-метод. посіб. / В. В. Бондаренко, О. С. Рябуха, А. Ю. Мартишко, Ю. І. Давигора. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 225 с
2. Гуніна Л. М., Шейко В. І., Милашиус К. Принципи застосування фармакологічних ерогенних засобів в олімпійському спорті та вимоги до антидопінгового законодавства. *Український журнал медицини, біології та спорту*. Серія «Фізичне виховання і спорт», 2017. № 6(9). С. 91-96. URL: <http://www.jmbs.com.ua/wp-content/uploads/2018/01/18.9.pdf>
3. Зотов В. П. Восстановление работоспособности в спорте. Киев: Здоровье, 1990. 200 с.
4. Кудряшова Т. І., Козловська Т.Ф., Цесельська Е.Ф. Засоби відновлення спортсменів під час тренувань і змагань. 2008. Випуск 6. Частина 2. С. 75–77. URL: <http://www.kdu.edu.ua/statti/2008-6-2/75.PDF>

5. Медико-біологічне забезпечення підготовки спортсменів збірних команд України з олімпійських видів спорту / Шинкарук О. А., Лисенко О. М., Гуніна Л. М. та ін.; за заг. ред. О. А. Шинкарук. Київ: Олімп. л-ра, 2009. 144 с.: іл
6. Овчарук В. Г. Засоби відновлення і підвищення працездатності в процесі підготовки кваліфікованих спортсменів-легкоатлетів. Матеріали XLVIII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 13-15 березня 2019 р. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2019/paper/view/6526>.
7. Павлова Ю., Виноградський Б. Відновлення у спорті: монографія. Львів: ЛДУФК, 2011. 204 с. URL: http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/4001/1/Відновлення_макет.pdf
8. Теоретические и методические основы многолетней подготовки стрелков из лука: монография / П. Г. Сыманович; предисл. С. Д. Бойченко. Минск: БНТУ, 2005. 170 с.

Стегній Денис, Ворона Віта, Солоненко Євгеній

ЗАСОБИ І МЕТОДИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТРІЛЬЦІВ З ЛУКА НА ЕТАПІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ

*Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Навчально-науковий інститут фізичної культури*

Анотація. У статті визначено найбільш ефективні методи та засоби фізичної підготовки стрільців з лука двох вікових груп 2000 року народження і старше та 2001 року народження і молодше. Розроблено методику для спортсменів віком від 16 до 19 років.

Ключові слова: методи та засоби фізичної підготовки, стрільба з лука, методика.

Stehni Denys, Vorona Vita, Solonenko Yevhenii. MEANS AND METHODS OF PHYSICAL TRAINING OF BOW ARCHERS AT THE STAGE OF SPECIALIZED BASIC TRAINING

Abstract. The article identifies the most effective methods and means of physical training of archers of two age groups born in 2000 and older and born in 2001 and younger. A methodology has been developed for athletes aged 16 to 19.

Key words: methods and means of physical training, archery, methods.

Постановка проблеми. Результати спортсмена залежать від впливу психологічної, тактичної, фізичної, інтегральної й технічної сторін підготовленості. Такий розподіл підготовки на умовно самостійні напрямлення дає змогу впорядкувати представлення про її структуру і зміст. Він також дає можливість для систематизації методів та засобів, на основі яких створюється система контролю й керування процесами підготовки спортсмена.

Досягти спортивні результати можливо лише при правильно структурованому поєднанні всіх напрямків підготовки [1; 5].

Результати змагань останніх років явно демонструють тенденцію згідно з якою у стрільбі з лука перемагають представники команд